

Trends bij broedende Roeken in de stad Groningen

Klaas van Dijk

Inleiding

De Roek *Corvus frugilegus* is een koloniebroeder die vermoedelijk al erg lang in de stad voorkomt. Volgens *Vogels van Groningen* (Boekema et al. 1983) zaten er vanouds kolonies in de meeste parken. In het boek staat een mooie foto van het Martinikerkhof uit 1920 met daarop duidelijk zichtbaar een twintigtal nesten van Roeken in hoge bomen. Verder vermeldt *Vogels van Groningen* dat de soort sinds 1970 jaarlijks alleen nog maar in het Stadspark broedt. In het kader van het LSB-project van SOVON worden sinds 1987 alle koloniebroeders in het gehele land jaarlijks geteld. In dit artikel bespreek ik de ontwikkelingen bij broedende Roeken in de stad Groningen vanaf dat jaar.

Methode

De telmethodiek komt grotendeels overeen met de criteria van de handleiding van het LSB-project (Van Dijk et al. 2004). Vaste tellers bezoeken jaarlijks bekende kolonies en letten tegelijkertijd op nieuwe kolonies in de omgeving. In de loop der jaren zijn iets uiteenlopende telmethodieken gebruikt. Meestal worden kennelijk bewoonde nesten geteld: dit zijn zowel nesten in aanbouw als volledig uitgebouwde nesten. Meestal is eenmalig geteld in de periode tussen half april en 10 mei, maar in ieder geval voordat de bomen in het blad zijn gekomen. Af en toe is een nieuwe kolonie veel later geteld, soms zelfs pas in de herfst of winter. Bij meerdere tellingen per kolonie is het hoogste aantal aangehouden. Zelf tel ik al ruim tien jaar een deel van de stad en informatie over niet door mij getelde kolonies is via

SOVON beschikbaar gesteld. Ook Arjo Bunschoeke heeft een aantal oude tellingen op een rij gezet. Daarnaast heb ik in het voorjaar van 2008 een oproep op de website van Avifauna Groningen gezet om eventueel gemiste kolonies in beeld te brengen. Mede op grond van dit alles is er momenteel een goed beeld van de locaties in de stad waar Roeken broeden. Als begrenzing van het telgebied 'stad Groningen' is de gemeentegrens anno 2008 aangehouden. In 2008 heb ik tijdens het broedseizoen alle locaties zelf ook bezocht.

Resultaten

Tussen 1987 en 2008 hebben ieder jaar Roeken in de stad gebroed (tabel 1, figuur 1). De afgelopen 22 jaar zaten gemiddeld 128 broedparen in de stad, met uitersten van 57 paren in 1987 en 246 paren in 1995. In de beginperiode zaten de Roeken vooral in het Stadspark. Er trad hier in de loop van de tijd een flinke aantelstijging op, van 50 paar in 1987 tot een maximum van 239 paar in 1995. De bouw van het hoofdkantoor van de Gasunie en van andere kantorencomplexen in deze omgeving was de genadeklap voor de kolonie die jaren achtereen juist in dit deel van het Stadspark was gevestigd. Hierdoor trad in 1997 een sterke daling op van het aantal broedparen in de stad. Tegelijk vestigde zich in dat jaar een kleine kolonie in het Oosterpark. Deze kolonie is in de jaren erna uitgegroeid tot de belangrijkste locatie in de stad. De totalen zijn daardoor weer flink toegenomen. De afgelopen vijf jaar hebben gemiddeld 150 paar Roeken in de stad gebroed. Over de afgelopen acht jaar

FOTO: ANA BUREN

Roeken – Groningen Oosterpark – 4 maart 2009

(2001 t/m 2008) zat gemiddeld 67% hiervan (uitersten 58% in 2001 en 74% in 2006) in het Oosterpark.

Discussie

De aantalsontwikkeling in de stad over de periode 1987-2008 komt in hoofdlijnen overeen met de ontwikkelingen elders in de provincie (Koopman & Jalving 2004, Oosterhuis 2007). Wel is pas tijdens het samenstellen van dit artikel duidelijk geworden dat het piekaantal van 2550 broedparen in de provincie Groningen in 2001 (Oosterhuis 2007) berust op een onjuiste vermelding van 280 broedparen in het Piccardthof in dat jaar (zie hieronder voor nadere uitleg). Drenthe kende in de overeenkomende periode tot aan de eeuwwisseling ook een flinke groei, maar daarna zijn de aantallen broedparen hier flink afgenomen (Van den Brink et al. 1996, Dijkstra 2004, 2008). Toenemende verstoring van broedkolonies en ontwikkelingen in de landbouw worden aangevoerd als factoren voor deze negatieve ontwikkelingen in Drenthe.

Broedende Roeken gebruiken vooral grasland als voedselgebied en zoeken hun voedsel bij voorkeur op minder dan een kilometer van de kolonie (o.a. Kasprzykowski 2003, Mason & Macdonald 2004), maar afstanden tot zes kilometer tussen de kolonie en de voedselgebieden zijn ook wel vastgesteld (Griffin & Thomas 2000). In het zuidwestelijk deel van de gemeente Groningen zijn de afgelopen tien jaar aanzienlijke oppervlakten grasland opgeofferd aan stadsuitbreiding. Het lijkt daarom onwaar-

schijnlijk dat zich in de toekomst opnieuw een grote kolonie Roeken in het Stadspark zal vestigen. Stadsuitbreiding is vermoedelijk ook een belangrijke reden waarom tegenwoordig geen Roeken meer broeden op locaties met hoge bomen in het centrum, zoals op het Martiniekerkhof en in het Noorderplantsoen. Verder is het opvallend dat er vroeger één tot twee kolonies in de stad zaten, maar dat de soort tegenwoordig meer verspreid over de stad broedt. Een dergelijke ontwikkeling is ook elders in de provincie en in Drenthe vastgesteld (Oosterhuis 2007, Dijkstra 2008).

Het Sterrebos ontbreekt in dit overzicht. Olthoff (2005) vermeldt dat Roeken in het Sterrebos broeden, zonder overigens in te gaan op aantallen of jaren van vestiging. Bij navraag bleek het te gaan om jaarlijks enkele nesten in de jaren negentig en om broedgevallen in het begin van 21e eeuw. Deze gevallen worden beschouwd als onbevestigde waarnemingen omdat: 1) het uitvoerige rapport over stadsvogels in de stad Groningen (Modderman et al. 2001) geen melding maakt van broedgevallen van Roeken in het Sterrebos, noch van een locatie in de omgeving, 2) diverse andere Groningse vogelaars en (kolonie)tellers nimmer broedgevallen van Roeken in en rond het Sterrebos hebben vastgesteld, en 3) aantallen en jaren waarin is gebroed nooit zijn doorgegeven aan SOVON (SOVON heeft wel een goed overzicht van de aantallen Blauwe Reigers *Ardea cinerea* die in het Sterrebos broeden). Informatie in het digitale overzicht van SOVON over het Piccardthof van

	1987	1988	1989	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000
Stadspark	50	85	93	108	101	181	205	200	239	216	73	50	-	-
Veenweg 49	7	5	6	10	13	4	6	4	7	1	1	22	13	18
Oosterpark	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	8	12	18	19
Piccardthof	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	13	16
Aquamarijnstraat	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	2	-
Diamantlaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	16	13
Van Lenneplaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Zonneplantsoen	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Wilgenlaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Algollaan	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Pop Dijkemaweg	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Totaal	57	90	99	118	114	185	211	204	246	217	82	84	62	66

Tabel 1. Aantallen broedparen van de Roek in de stad Groningen tussen 1987 en 2008.

280 paren in 2001 en 78 paren in 2002 wordt eveneens beschouwd als een onbevestigde waarneming. Namen van tellers zijn niet bekend en bij SOVON is geen nadere (papier) informatie voorhanden. Daarnaast heeft navraag bij diverse tellers en coördinatoren geen duidelijkheid opgeleverd. Niemand wist zich iets te herinneren van dergelijke hoge aantallen en er zijn destijds ook geen aanzienlijke verplaatsingen opgetreden bij de nabije buurkolonies (rond Glimmen en rond Eelde-Paterswolde). Verder zijn enkele kleine correcties voor 1993 en 1994 toegepast op de aantallen in Modderman et al. (2001): per abuis was in Modderman et al. (2001) de kolonie Veenweg 49 tevens vermeld als A. Jacobstraat. Tot slot is alleen het aantal broedparen uit 1990 van de kolonie Veenweg 49 een extrapolatie (het gemiddelde van de telling van 1989 en 1991), alle andere getallen in tabel 1 berusten, naar beste weten, op reële tellingen.

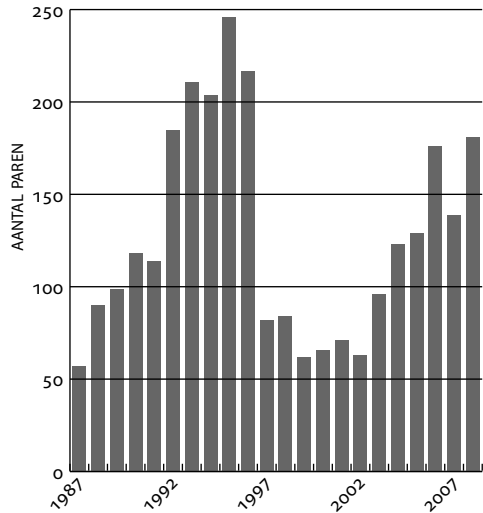
Voor zover bekend heeft moedwillige (maar altijd illegale!) verstoring van nesten tijdens de periode 1987-2008 nooit plaatsgevonden, iets wat in meer landelijke gebieden tot op de dag van vandaag nog steeds schering en

inslag is (Van den Brink et al. 1996, Dijkstra 2008, zie ook Schoppers 2004). In het verleden (rond 1980) zijn na klachten van omwonenden de nesten verwijderd van een kolonie Roeken die kortstondig op de hoek van de Esserweg met de Verlengde Hereweg was gevestigd. De recente ontwikkelingen (met een nieuwe kolonie aan de Pop Dijkemaweg en een hervestiging in het Stadspark) geven aan dat Roeken zich zomaar op nieuwe locaties kunnen vestigen. Het blijft dus opletten geblazen.

Dankwoord

Alle tellers die hun gegevens aan SOVON hebben doorgegeven, worden hartelijk bedankt. René Oosterhuis (districtscoördinator broedvogels namens SOVON voor Groningen) stelde welwillend een digitaal overzicht van alle gegevens van SOVON beschikbaar. Arjo Bunscoeke heeft speciaal voor dit artikel een aantal oude telgegevens opgediept. Ook Jeroen Nienhuis wordt bedankt voor zijn noeste telwerk en voor het in een laat stadium nakijken van een aantal gegevens in de databank van SOVON. Piet Zuidhof wees me op een vestiging die ik over het hoofd had gezien. Verder waren

2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008
4	1	-	-	-	-	-	5
19	-	-	-	-	-	-	-
41	44	58	80	91	131	100	113
-	-	-	-	-	-	-	-
-	-	-	-	-	-	-	-
7	11	7	8	7	3	4	4
-	7	16	9	9	12	8	19
-	-	6	13	13	13	13	14
-	-	9	-	-	-	-	-
-	-	-	13	9	12	11	12
-	-	-	-	-	5	3	14
71	63	96	123	129	176	139	181

Figuur 1. Aantalsontwikkeling van broedparen Roek in de stad Groningen in 1987-2008.

Egbert Boekema, Bert Dijkstra, Rinus Dillerop, René Oosterhuis en Lex Tervelde behulpzaam bij het oplossen van een aantal vragen.

Literatuur

- Boekema, E., P. Glas & J. Hulscher 1983. *Vogels van Groningen*. Groningen.
- van den Brink, H., A. van Dijk, B. van Os & P. Venema 1996. *Broedvogels van Drenthe*. Assen.
- van Dijk, A., F. Hustings & M. van der Weide 2004. *Handleiding Landelijk Soortonderzoek Broedvogels SOVON. Beek-Ubbergen*.
- Dijkstra, B. 2004. *Kolonievogels in 2003*. WAD Nieuwsbrief 16 (2): 3-6.
- Dijkstra, B. 2008. *Kolonievogels in 2007*. WAD Nieuwsbrief 20 (2): 7-11.
- Griffin, L. & C. Thomas 2000. *The spatial distribution and size of rook breeding colonies is affected by both the distribution of foraging habitat and by intercolony competition*. *Proc. R. Soc. Lond. B* 267: 1463-1467.
- Kasprzykowski, Z. 2003. *Habitat preferences of foraging Rooks during the breeding period in the agricultural landscape of eastern Poland*. *Acta Ornithologica* 38: 27-31.

Koopmans, M. & R. Jalving 2004. *Overzicht van kolonievogels 1999 tot 2003*. SOVON Nieuwsbrief District 3 Groningen, juli 2004: 6-7.

- Mason, C. & S. Macdonald 2004. *Distribution of foraging Rooks and rookeries in a landscape in eastern England dominated by winter cereals*. *Folia Zool.* 53 (2): 179-188.
- Modderman, R., R. Jalving & H. Miedema 2001. *Broedvogelmonitoring in de stad Groningen 1993-2000*. Rapport. Groningen.
- Olthoff, M. 2005. *Vogels van de gemeente Groningen*. *De Grauwe Gors* 33 (4): 1-67.
- Oosterhuis, R. 2007. *Roeken en reigers in Groningen*. SOVON Nieuwsbrief Groningen 2007 (1): 4-5.
- Schoppers, J. 2004. *Neergang en herstel van de Roek als broedvogel in Nederland in de 20e eeuw*. *Limosa* 77: 11-24.

Klaas van Dijk
Vermeerstraat 48
9718 SN Groningen
Telefoon 050-3182924
E-mail klaas.vdijk@hetnet.nl